แนวทางการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีลุ่มน้ำโขง

Approaches to Musical Cultures in the Mekong Region

ดร.เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี[1]

บทคัดย่อ

วัฒนธรรมดนตรีในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงมีความหลากหลายมาก ความหลากหลายทางดนตรีเกิดจากปัจจัยใด การศึกษาวัฒนธรรมดนตรีลุ่มน้ำโขงมีแนวทางอย่างไร และเราควรศึกษาอะไรในวัฒนธรรมดนตรีลุ่มน้ำโขง บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางศึกษาวัฒนธรรมดนตรีในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

ผลการศึกษาพบว่า ประการแรก ปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีลุ่มน้ำโขง ได้แก่ ปัจจัยทางด้านการเมืองการปกครอง และปัจจัยทางด้านประชากร-วัฒนธรรม ประการที่สอง แนวทางในการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีลุ่มน้ำโขงแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม ได้แก่ แนวคิดด้านดนตรีราชสำนัก และแนวคิดด้านดนตรีพื้นถิ่นและชาติพันธุ์ ประการสุดท้าย สิ่งที่ควรศึกษาในวัฒนธรรมดนตรีลุ่มน้ำโขง ได้แก่ การศึกษาในตัวดนตรี และการศึกษาสิ่งที่เกี่ยวข้องกับดนตรี โดยสรุป พัฒนาการทางด้านการเมืองเศรษฐกิจ และสังคมทำให้เกิดความหลากหลายของรูปแบบทางดนตรีในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง การศึกษาวัฒนธรรมดนตรีสามารถศึกษาทั้งพัฒนาการด้านเนื้อหาดนตรีในแต่ละยุคสมัย และบริบททางสังคมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาดนตรี

คำสำคัญ : วัฒนธรรมดนตรี, ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง, แนวทางการศึกษา

Abstract

The musical cultures in the Mekong Region show a great deal of variety. What are the factors of musical diversity? What are the approaches to Mekong Region musical cultures? And what should we study in Mekong Region musical cultures? This article aims to present approaches to musical cultures in the Mekong Region.

[1] ศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีและการแสดง และประธานหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

The results are as follows. Firstly, factors affecting Mekong Region musical cultures were political and demographic-cultural. Secondly, the approaches to Mekong Region musical cultures can be divided into two groups, namely royal court music and local and ethnic music. Finally, what we should study in Mekong Region musical cultures includes the study in music and the study about music. In summary, the political, economic and social development resulted in a variety of musical forms in the Mekong Region. The musical cultures can be both synchronic and diachronic studies.
Keywords: musical cultures; the Mekong region; study approaches

บทนำ

ตลอดระยะเวลาอันยาวนานของมวลมนุษยชาติ ไม่ว่าจะอยู่ในซีกโลกฝั่งตะวันตกหรือฝั่งตะวันออก ถึงแม้ต่างมุ่งพัฒนาสังคมโดยมีเป้าหมายในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในสังคมให้มีคุณภาพที่ดี โดยรูปแบบสำคัญที่ปรากฏคล้ายคลึงกันคือภาพของความเจริญในด้านวัตถุ ที่ประดุจเสมือนเป็นสัญลักษณ์ของสังคมที่เจริญแล้วโดยเอาวัตถุมาเป็นตัวชี้วัด แต่ท้ายที่สุด สังคมที่พยายามอวดอ้างและแสดงให้เห็นว่าเป็นสังคมที่เจริญแล้ว พัฒนาแล้ว ต่างพากันหวนกลับมาให้ความสนใจวัฒนธรรม ซึ่งถือว่าเป็นจิตวิญญาณและเป็นรากฐานหลักที่แท้จริงของชาติ เป็นตัวบ่งชี้ที่แท้จริงถึงความเจริญของสังคม ที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีตจนกลายเป็นทุนที่เป็นรากฐานให้สังคมยืนอยู่ได้ด้วยความมั่นคงดังที่พบเห็นอยู่ทั่วไปที่สังคมที่เจริญแล้วล้วนให้ความสำคัญด้านวัฒนธรรม ถึงแม้ว่าช่วงเวลาที่หันมาใส่ใจด้านวัฒนธรรมจะอยู่ในระยะเวลาที่วิกฤติแล้วก็ตาม ดังนั้นสังคมใดก็ตาม ถึงแม้จะยังไม่มีความเจริญด้านวัตถุตามนิยามความเจริญของโลกวัตถุนิยม จึงไม่ควรก้าวเดินผิดพลาดซ้ำรอยย่างก้าวของคนในสังคมรุ่นก่อนที่เรียกขานตัวเองว่าพัฒนาแล้ว โดยการแยกส่วนในการพัฒนาโดยไม่คำนึงถึงมิติด้านวัฒนธรรมอย่างจริงจัง บทความเรื่องนี้จึงมุ่งที่จะนำเสนอให้เห็นถึงมรดกทางวัฒนธรรมดนตรีที่ทรงคุณค่าที่ถูกสร้างสรรค์และหล่อหลอม จนเกิดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมดนตรีของชาวลุ่มน้ำโขง แนวทางที่นำเสนอในบทความเรื่องนี้ จึงเป็นการ

กรุยทางให้ผู้ที่สนใจสามารถนำไปปรับใช้เพื่อการศึกษาด้านวัฒนธรรมดนตรี อันเป็นส่วนหนึ่งของทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานสำคัญของสังคมลุ่มน้ำโขง

1. ปัจจัยของความหลากหลายทางวัฒนธรรมดนตรี

ชุมชนในบริเวณพื้นที่แม่น้ำโขงไหลผ่าน ตั้งแต่ส่วนเหนือของเมืองสิบสองปันนา ในมณฑลยูนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน จรดปากน้ำโขงที่ภาคใต้ของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ถึงแม้ว่าชาวลุ่มน้ำโขงจะมีเอกลักษณ์ร่วมกันบางมิติทางวัฒนธรรม แต่ตลอดระยะเวลาในประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของดินแดนลุ่มน้ำโขง จึงปรากฏภาพของความหลากหลายทับซ้อนอยู่ในขณะเดียวกัน ทั้งด้านการปกครอง สังคมเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ในมิติของความหลากหลายดังกล่าว ล้วนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดความหลากหลายด้านวัฒนธรรมดนตรี

ด้านการเมืองการปกครอง การบริหารประเทศโดยวิธีการมอบอำนาจสูงสุดให้พระมหากษัตริย์มีอำนาจเหนือผู้ใดในแผ่นดิน เป็นรูปแบบการปกครองที่มีมาแต่โบราณ ปรากฏพบในสังคมทุกมุมโลก สังคมในดินแดนลุ่มแม่น้ำโขงก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ที่มีระบอบการปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุขที่มีอำนาจสูงสุด ทรงสร้างบ้านแปงเมือง ก่อให้เกิดภาพเคลื่อนไหวในประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าอาณาจักรล้านนา ที่มีศูนย์กลางอยู่ที่เชียงใหม่บนดินแดนภาคเหนือตอนบนประเทศไทย อาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง เวียงจันทน์ จำปาสัก บนพื้นที่ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน และอาณาจักรเขมรในดินแดนของราชอาณาจักรกัมพูชา

ระบอบการปกครองที่พระมหากษัตริย์เป็นพระประมุขของประเทศไทย ได้ก่อให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมที่ตกทอดเป็นมรดกของแผ่นดินสืบจนถึงปัจจุบันในหลายแง่มุม ทั้งด้านวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม นาฏกรรม และสังคีตกรรม แนวคิดของศักดินา ซึ่งเป็นลักษณะสามัญของการปกครองในระบอบดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดรูปแบบวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างชนชั้นปกครองกับชนชั้นที่ถูกปกครอง โดยชนชั้นปกครองได้รังสรรค์วัฒนธรรมแบบศักดินาที่เรียกขานกันว่า วัฒนธรรมชั้นสูง เป็นประเพณีปฏิบัติสำหรับชนชั้นปกครอง วัฒนธรรมหรืองานศิลปกรรมดังกล่าวมีรูปแบบที่

แตกต่างไปจากรูปแบบศิลปกรรมของประชาชนทั่วไป ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ

ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับพัฒนาการการปกครอง บันทึกเรื่องราวที่คล้ายกันถึงการสิ้นสุดของระบอบการปกครองที่มีองค์พระมหากษัตริย์เป็นพระประมุขที่มีอำนาจสูงสุดแต่พระองค์เดียว อำนาจของพระประมุขถูกท้าทายโดยอำนาจที่มาจากประชาชนหรือกลุ่มคน ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวล้วนเกิดขึ้นกับสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นที่อาณาบริเวณลุ่มน้ำโขงด้วยเช่นกัน ดังกรณีของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่กลุ่มลาวฝ่ายซ้ายไม่พอใจการบริหารงานของฝ่ายราชอาณาจักร ซึ่งภายหลังได้พัฒนามาเป็นพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ได้ทำการยึดอำนาจจากรัฐบาลฝ่ายพระราชอาณาจักรในปี พ.ศ.2518 (ค.ศ.1975) ตรงกับรัชสมัยของเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวัฒนา และได้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบสังคมนิยมที่ยังคงใช้ในการปกครองสืบต่อจนกระทั่งปัจจุบัน

สถานการณ์ในลักษณะเดียวกันเกิดขึ้นในดินแดนของราชอาณาจักรกัมพูชาที่เกิดความขัดแย้งของกลุ่มต่างๆ ในกัมพูชาจนเกิดเป็นสงครามกลางเมืองที่ยืดเยื้อตั้งแต่ปี พ.ศ.2510 (ค.ศ.1967) จนนำเข้าสู่ยุคฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2518-2522 (ค.ศ.1975-1979) ที่กลุ่มเขมรแดงภายใต้การนำของนายพอลพต นำทหารป่าบุกยึดกรุงพนมเปญจากรัฐบาลฝ่ายพระราชอาณาจักรได้สำเร็จ กองทัพเขมรแดงได้ดำเนินนโยบายโดยอาศัยการกวาดล้างกลุ่มคนที่มีความคิดตรงกันข้ามกับแนวคิดสังคมนิยมคอมมิวนิสต์อย่างเข้มงวด จนกลายเป็นการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในที่สุด การเปลี่ยนแปลงในครั้งนั้นนำไปสู่การทำลายล้างรากฐานวัฒนธรรมดั้งเดิมของกัมพูชาโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมที่มีพื้นฐานจากราชสำนักอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์ ซึ่งหมายรวมถึงการสูญเสียวัฒนธรรมดนตรีแบบราชสำนักไปด้วยในคราวเดียวกัน

อย่างไรก็ตามสถานการณ์ของกัมพูชานับว่ามีความซับซ้อนอย่างยิ่ง เมื่อเทียบกับสถานการณ์ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สงครามกลางเมืองกัมพูชาเพื่อช่วงชิงอำนาจในการปกครองประเทศ นอกจากกลุ่มคนกัมพูชาจะต่อสู้ช่วงชิงอำนาจระหว่างกันอย่างเปิดเผยแล้ว แต่ละกลุ่มยังได้รับการหนุนหลังอย่างเปิดเผยจากประเทศมหาอำนาจ ทั้งสหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต และจีน กลุ่มเขมรแดงมีจีนเป็น

ผู้สนับสนุน กลุ่มเขมรเฮงสัมรินมีสหภาพโซเวียตเป็นผู้อยู่เบื้องหลัง ส่วนฝ่ายนายพล ลอนนอล ซึ่งเป็นรัฐบาลฝ่ายพระราชอาณาจักรมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ให้การสนับสนุน หลังจากกลุ่มเขมรแดงเฮงสัมรินได้ขับไล่กลุ่มเขมรแดงออกจากอำนาจได้สำเร็จ จึงต้องการจะดึงประชาชนกัมพูชา ซึ่งส่วนใหญ่มีความจงรักภักดีและผูกพันกับระบอบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข จึงได้สานต่อระบอบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สืบเนื่องจนถึงปัจจุบัน

จากสถานการณ์ดังกล่าวจึงพบว่ากัมพูชาเป็นพื้นที่ที่มีการต่อสู้ทางด้านการเมืองอย่างเข้มข้นที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดภาพของวัฒนธรรมที่สุดโต่ง อาทิ ระบอบที่มีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุขที่ได้สร้างวัฒนธรรมแบบชนชั้นศักดินาให้กับแผ่นดินอย่างมากมาย ในขณะที่ได้เคยลิ้มรสการปกครองในรูปแบบสังคมคอมมิวนิสต์ชนิดสุดโต่ง ในยุคสมัยสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ที่มีแนวคิดที่เป็นปรปักษ์กับระบอบศักดินาอย่างชัดเจน จนถึงยุคแห่งการประนีประนอมระหว่างสังคมนิยมกับประชาธิปไตยที่ได้ก้าวเดินมาจนกระทั่งปัจจุบัน

สถานการณ์ด้านการเมืองการปกครองที่อุบัติขึ้นในดินแดนลุ่มน้ำโขง ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือในราชอาณาจักรกัมพูชา ย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่อสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวถือเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการกำหนดรูปแบบของดนตรีในแต่ละช่วงระยะเวลาบนเงื่อนไขของแนวคิดด้านการเมืองการปกครอง

ด้านประชากร - วัฒนธรรม สองฟากฝั่งของแม่น้ำโขงและพื้นที่ที่ติดต่อเชื่อมโยงอันมีแม่น้ำโขงเป็นศูนย์กลาง เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ จึงเป็นที่ตั้งของชุมชนหลายแห่ง โดยส่วนที่ตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มริมแม่น้ำโขง จะเป็นชุมชนที่มีบทบาทในฐานะที่เป็นศูนย์กลางด้านการปกครอง เศรษฐกิจ เป็นแม่ข่ายให้เกิดการเคลื่อนไหวของประชากรที่อาศัยอยู่ตามภูตามดอยอีกจำนวนมาก และหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ เอกสารราชการของเมียนมาร์ระบุว่า มีกลุ่มชาติพันธุ์จำนวน 135 กลุ่ม เอกสารของฝ่ายลาวระบุว่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมี 47 กลุ่ม โดยแบ่งแยกเป็น

กลุ่มย่อยอีก 160 กลุ่ม สำหรับเวียดนามมี 54 กลุ่ม กัมพูชามี 7 กลุ่ม และประเทศไทยมีมากกว่า 50 กลุ่ม กลุ่มคนที่มีความหลากหลายด้านชาติพันธุ์ที่มีฮีตคองประเพณี คติความเชื่อต่างกัน ย่อมส่งผลความหลากหลายและแตกต่างกันด้านวัฒนธรรม ตลอดทั้งการดนตรี

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว ที่อาศัยอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง หรือที่รู้จักกันว่า “ลาวลุ่ม” เป็นกลุ่มชนที่มีอำนาจและบทบาทด้านการเมืองการปกครองมาโดยตลอด ตั้งแต่อดีต วัฒนธรรมของคนกลุ่มนี้จึงถูกสร้างขึ้นบนสถานะของกลุ่มคนที่มีอำนาจ จนกลายเป็นวัฒนธรรมหลักของลาวหรือประเทศลาว ชนชั้นปกครองในยุคที่ลาวมีเจ้ามหาชีวิตเป็นประมุขสูงสุดของประเทศ ได้สร้างวัฒนธรรมแบบชนชั้นศักดินาราชสำนัก ในขณะที่ลาวลุ่มที่เป็นสามัญชนก็สร้างวัฒนธรรมในระดับชาวบ้านควบคู่กันไป

กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น ม้ง ที่อาศัยอยู่บนยอดเขาสูง ที่รู้จักกันดีว่า ลาวสูง กึมมุ หรือ ขมุ เป็นกลุ่มชนที่อาศัยตามที่ราบสูงตามเชิงเขาที่รู้จักกันว่า ลาวเทิง ทั้งสองกลุ่มนี้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับ 2 และ 3 ของจำนวนประชากรทั้งหมดของประเทศลาว เพื่อให้เกิดพลังในการต่อรองกับอำนาจทางสังคม จึงเกิดการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมด้านสังคมและวัฒนธรรม ทำให้วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มมีความโดดเด่นในสังคม เหตุผลด้านการสร้างชาติตามแนวคิดสังคมนิยมภายใต้การนำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ที่มีเป้าหมายให้ประเทศลาวเป็นดินแดนของคนลาว ที่หมายรวมบรรดาชนเผ่าต่างๆ ที่อาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินลาว ทั้งที่อาศัยตามที่ราบลุ่ม (ลาวลุ่ม) ที่อาศัยตามที่ราบสูง (ลาวเทิง) และอาศัยบนภูเขาสูง (ลาวสูง) คนทุกหมู่ทุกเหล่าคือคนลาว จึงเกิดกลไกต่างๆ ทางสังคมที่เอื้อให้เกิดผลสัมฤทธิ์เชิงนโยบาย อาทิ การมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกบริหารระดับสูงของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว การเข้าไปมีส่วนร่วมในคณะผู้บริหารระดับสูงของประเทศ เงื่อนไขดังที่ได้กล่าวมานี้ได้ก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม ตลอดทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมวัฒนธรรม ตลอดทั้งการดนตรี

2. แนวคิดและแนวทางในการศึกษาดนตรีลุ่มน้ำโขง

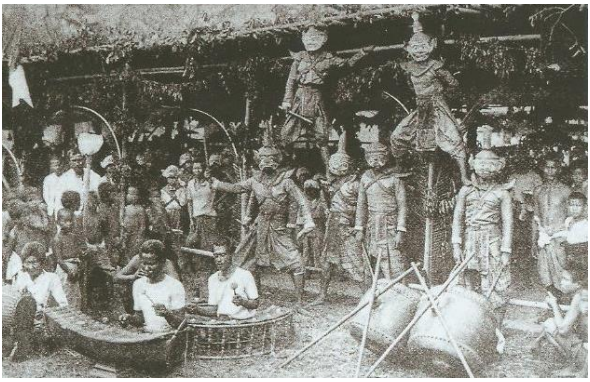
สภาพสังคมวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง มีลักษณะที่เป็นพหุสังคม ที่เกิดจากการบุกเบิก สร้างสรรค์สังคมร่วมกันจากหลายกลุ่มคน ผ่านกระบวนการหล่อหลอมทางสังคมที่หลากหลายด้านการเมืองการปกครองที่มีแนวคิดที่แตกต่างกัน ทั้งแนวคิดของการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แนวคิดการปกครองระบอบประชาธิปไตย และแนวคิดระบอบสังคมนิยม ในด้านประชากรปรากฏชัดแจ้งว่าดินแดนลุ่มน้ำโขงเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายด้านชาติพันธุ์ที่สูงมาก สำหรับด้านแนวนโยบายในการบริหารประเทศ ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ที่บางช่วงระยะเวลาเปิดเสรีกับโลกภายนอก บางช่วงจังหวะปิดประเทศ และบางจังหวะเปิดประเทศอย่างระมัดระวัง ประเด็นทั้งหลายดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ได้ก่อให้เกิดภาพเคลื่อนไหวอย่างชัดเจนต่อการดนตรีในพื้นที่ดินแดนลุ่มน้ำโขง จากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมดังกล่าว ทำให้สามารถแบ่งรูปแบบดนตรีที่ปรากฏในสังคมวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง ประกอบด้วยดนตรีราชสำนัก ดนตรีชาติพันธุ์ ดนตรีท้องถิ่น

2.1 แนวคิดด้านดนตรีราชสำนัก การศึกษารูปแบบของดนตรีราชสำนักเป็นการศึกษาที่อาจจะตั้งเป็นสมมุติฐานถึงวัฒนธรรมดนตรีแบบประณีต ที่มีกฎระเบียบที่ยึดถือเป็นแบบแผนในการปฏิบัติร่วมกัน ในดินแดนลุ่มน้ำโขงยังคงมีปรากฏถึงวัฒนธรรมดนตรีแบบราชสำนักที่อาจจะใช้เป็นกรณีศึกษาวิจัยได้อย่างน้อย 2 ประเทศ คือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และราชอาณาจักรกัมพูชา อย่างไรก็ตามถึงแม้ดนตรีราชสำนักที่ยังคงปรากฏร่องรอยในปัจจุบัน แต่ล้วนมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปจากเดิมตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริบทที่เชื่อมโยงกับเงื่อนไขด้านการเมืองการปกครอง

ดนตรีในราชสำนักในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

บริบททางด้านการเมืองการปกครอง นับว่ามีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจถึงดนตรีราชสำนักลาวในแต่ละยุคสมัย ประเทศลาวก่อนปี พ.ศ.2518 (ค.ศ.1975) มีชื่อเรียกเป็นทางการว่าราชอาณาจักรลาว (Kingdom of Laos) เป็นประเทศที่มีการปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขของประเทศ ดังนั้นตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ.2518 ประเทศลาวได้มีการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับราชสำนักในทุกมิติ

อำนาจด้านการปกครองในระบอบราชาธิปไตย ก่อให้เกิดชนชั้นศักดินาในแผ่นดินลาว ความเป็นชนชั้นศักดินาปรากฏพบในรูปแบบของงานศิลปกรรมแขนงดนตรีและนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นศิลปกรรมของชนชั้นเจ้านาย เกิดขึ้นเพราะความต้องการที่ถูกนำไปรับใช้ราชสำนัก เช่น วงพิณพาทย์ การแสดงพระลักพระราม ถึงแม้ว่าศิลปะทั้งสองแขนงดังที่กล่าวมานี้ จะเอื้อเฟื้อให้ประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสชื่นชมบ้างก็ตาม แต่เป็นเฉพาะในโอกาสพิเศษ เช่น ในเทศกาลบุญปีใหม่ของลาว อย่างไรก็ตาม ทั้งหมดเป็นไปเพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างด้านชนชั้นผ่านงานดนตรีและนาฏศิลป์ทั้งสิ้น

ภาพที่ 1 วงพิณพาทย์ประกอบการแสดงพะลัก-พะลาม สมัยพระเจ้าสุกเสริม

ภาพที่ 2 วงเครื่องพิณพาทย์ในขบวนแห่สมัยเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์

ภาพที่ 3วงพิณพาทย์ประกอบการแสดงพะลัก-พะลามสมัยเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์

ภายหลังจากประเทศลาวได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี พ.ศ.2518 (ค.ศ.1975) จากการปกครองประเทศที่มีพระมหากษัตริย์เป็นองค์พระประมุขมาเป็นระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ซึ่งนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงชื่อประเทศเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแนวคิดที่เป็นปฏิปักษ์ ในลักษณะที่อยู่ฝั่งตรงกันข้ามกับระบอบเดิม กำจัดแนวคิดเกี่ยวกับชนชั้นในทุกมิติ ศิลปกรรมในทุกแขนงซึ่งหมายรวมถึงดนตรีและนาฏศิลป์ได้ถูกกีดกั้นไม่ได้รับการส่งเสริม จึงทำให้ดนตรีราชสำนักอยู่ในภาวะที่หยุดชะงัก เข้าสู่ยุคมืดของศิลปกรรมแบบราชสำนัก ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวประเทศลาวได้ปิดประเทศ คบค้าสมาคมแต่เฉพาะกับกลุ่มประเทศที่เป็นค่ายสังคมนิยมด้วยกัน เช่น สหภาพโซเวียต จีน เกาหลีเหนือ เวียดนาม เป็นต้น โดยประเทศลาวได้ทำการเปิดประเทศอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ.2529 (ค.ศ.1989) ภายหลังจากการล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียต ที่เป็นเสาหลักของค่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ที่ได้ให้การสนับสนุนรัฐบาลลาว ลาวจึงได้เปิดประเทศภายใต้นโยบายจินตนาการใหม่ (New Mechanism Economic Policy) ภายใต้แนวคิดนี้ ศิลปกรรมราชสำนักได้ถูกตีความใหม่ว่า เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ดังนั้นดนตรีและนาฏศิลป์ที่เคยรุ่งเรืองก่อนปี พ.ศ.2518 (ค.ศ.1975) จึงได้ถูกรื้อฟื้นกลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง พร้อมกับการเปิดประเทศ ดึงดูดเชิญชวนให้ชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวใน สปป.ลาว โดยมี

เป้าหมายเพื่อต้องการเม็ดเงินเข้ามาพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ตามแนวทางของประเทศเสรีนิยมอื่น ๆ วัฒนธรรมแบบราชสำนักจึงเป็นส่วนหนึ่งของการดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ที่อยากจะทราบความเป็นไปของราชสำนักลาวก่อนที่จะถูกกลุ่มนิยมลัทธิสังคมนิยมคอมมิวนิสต์เข้ามายึดครอง

ภาพที่ 4 วงดนตรีกรมศิลปกรรม

สำหรับแนวทางในการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับดนตรีราชสำนักลาวนั้น จากพื้นฐานภูมิหลังด้านประวัติศาสตร์ ที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงด้านแนวคิดที่ใช้ในการปกครอง หากพิจารณาจากเงื่อนไขดังกล่าว เราสามารถศึกษาดนตรีราชสำนักลาวได้เป็น 3 ช่วงระยะเวลา ช่วงที่ 1 เป็นช่วงระยะเวลาก่อนปี พ.ศ.2518 ซึ่งเป็นช่วงที่ยังมีการปกครองในระบอบที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขของประเทศ ช่วงที่ 2 ช่วงระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ.2518-2529 เป็นช่วงระยะเวลาการปิดประเทศเป็นระยะเวลา 11 ปี ปกครองประเทศตามแนวคิดสังคมนิยม ช่วงที่ 3 เป็นช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ.2529 ถึงปัจจุบัน เป็นช่วงระยะเวลาที่ลาวได้เปิดประเทศ ภายใต้นโยบายจินตนาการใหม่ ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาภายหลังจากการล่มสลายของค่ายสังคมนิยมในยุโรป ประเทศลาวได้ดำเนินนโยบายภายใต้แนวคิด หนึ่งประเทศสองระบบ

จากบทบาทดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้เห็นถึงพัฒนาการดนตรีราชสำนักลาวได้ไม่ยาก อันสืบเนื่องมาจากแนวคิดด้านการปกครองแบบสุดขั้ว ที่ส่งผลต่อดนตรีราชสำนักลาว ในกรณีนี้ผู้สนใจศึกษาดนตรีราชสำนักลาวอาจจะศึกษาดนตรีในราช

สำนักลาวในช่วงระยะเวลาช่วงใดช่วงหนึ่ง ในกรอบ 3 ช่วงระยะเวลาดังกล่าว หรือหากสนใจในมิติที่เชื่อมโยงกับสังคม สามารถศึกษาแนวคิดทางการเมืองที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางดนตรี ซึ่งสามารถแยกศึกษาในแต่ละช่วงระยะเวลาได้เช่นกัน

ดนตรีราชสำนักกัมพูชา พัฒนาการของดนตรีราชสำนักกัมพูชานับได้ว่ามีแง่มุมที่น่าสนใจชวนให้ศึกษาเป็นอย่างมาก ปัจจุบันกัมพูชามีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า ราชอาณาจักรกัมพูชา (Kingdom of Cambodia) เป็นประเทศที่ได้ชื่อว่าประชาชนมีความผูกพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างเหนียวแน่นและยาวนาน ประชาชนชาวกัมพูชาเทิดทูนพระมหากษัตริย์เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม สถาบันพระมหากษัตริย์จึงมีบทบาทต่อสังคมกัมพูชามาอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 5 วงพิณเพียต วงดนตรีราชสำนักกัมพูชา

แนวคิดที่น่าสนใจด้านพัฒนาการของดนตรีราชสำนักกัมพูชา สัมพันธ์กับพัฒนาการด้านการเมืองการปกครอง พัฒนาการด้านดนตรีราชสำนักกัมพูชาไม่อาจนำมาเปรียบได้กับดนตรีราชสำนักของไทย ถึงแม้ว่าทั้งสองประเทศมีองค์พระมหากษัตริย์เป็นพระประมุขของประเทศเช่นเดียวกัน ในขณะที่พัฒนาการของดนตรีราชสำนักกัมพูชาก็ไม่อาจนำมาเปรียบเทียบกับดนตรีราชสำนักลาว ถึงแม้ว่าประเทศทั้งสองจะเป็นประเทศในกลุ่มอินโดจีนที่ได้ผ่านการใช้แนวคิดแบบสังคมนิยมมาปกครองประเทศเหมือนกัน กัมพูชานั้นเคยปกครองประเทศโดยมีพระมหากษัตริย์เป็น

ประมุขสูงสุด และสร้างความยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ของภูมิภาคแถบนี้ และปัจจุบันก็ยังคงมีการปกครองโดยใช้ระบอบพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุขเช่นเดียวกับในอดีต แต่ช่วงรอยต่อระหว่างอดีตกับปัจจุบันเกิดการพลิกผันเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างปี พ.ศ.2518-2522 (ค.ศ.1975-1979) ซึ่งถือเป็นยุคฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ที่ภายหลังจากกลุ่มเขมรแดงได้รับชัยชนะจากสงครามกลางเมือง ได้อำนาจในการปกครองโดยยึดกรุงพนมเปญ ในครั้งนั้นได้ดำเนินนโยบายอย่างแข็งกร้าว ที่กำจัดกลุ่มที่มีความคิดเห็นตรงกันข้ามกับแนวคิดสังคมนิยม จึงมุ่งกำจัดกลุ่มข้าราชบริพาร ปัญญาชน และนักธุรกิจ ผลการดำเนินนโยบายดังกล่าวทำให้กลุ่มข้าราชบริพาร และปัญญาชนถูกฆ่าตายเป็นจำนวนมาก ดนตรีราชสำนักถือเป็นรูปแบบทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงชนชั้น จึงต้องถูกกำจัดออกจากสังคมกัมพูชา ซึ่งในยุคนี้มีรายงานว่านักดนตรีที่มีความรู้เกี่ยวกับดนตรีราชสำนักกว่า 70% ถูกฆ่าตาย ส่วนที่เหลืออีก 30% ต้องอพยพหนีตายออกนอกประเทศ และบางส่วนต้องหลบซ่อนสถานะของตัวเอง ช่วงระยะเวลานี้ถึงแม้ว่าจะเป็นระยะเวลาสั้นๆ แต่เป็นช่วงระยะเวลาที่เปรียบเสมือนฝันร้ายของการดนตรีกัมพูชา เกิดการหยุดชะงักขาดช่วงในการสืบเนื่องศิลปะการดนตรีในทุกแขนง ถึงแม้ปัจจุบันกัมพูชาได้กลับมาใช้ระบอบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุขสูงสุดของประเทศอีกครั้งหนึ่ง แต่ผลของสงครามการเมืองที่ยืดเยื้อหลายทศวรรษ ทำให้ศิลปะดนตรีราชสำนักในช่วงระยะเวลาดังกล่าวไม่ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมเผยแพร่อย่างจริงจัง อีกทั้งบางช่วงเวลาถูกห้ามเผยแพร่

ในการศึกษาดนตรีราชสำนักกัมพูชา จึงสามารถกำหนดแนวคิดในการศึกษาได้ 3 ช่วงระยะเวลา ช่วงระยะเวลาที่ 1 เป็นช่วงระยะเวลาก่อนปี พ.ศ.2510 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาก่อนที่จะเกิดสงครามกลางเมือง ระยะเวลาดังกล่าวเป็นช่วงระยะเวลาที่มีความต่อเนื่องทางพัฒนาการของดนตรีที่ยาวนาน หากผู้สนใจที่จะศึกษาดนตรีราชสำนักกัมพูชาในระยะเวลานี้ ยังสามารถมองถึงตั้งแต่ยุควัฒนธรรมดนตรีเขมรโบราณจนกระทั่งถึงยุคที่มีปฏิสัมพันธ์กับประเทศไทย ช่วงระยะเวลาที่ 2 เป็นช่วงระยะเวลาตั้งแต่การเกิดสงครามกลางเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2510-2536 (ค.ศ.1967-1993) รวมระยะเวลา 26 ปี ถึงแม้ว่าบางช่วงระยะเวลาจะยังคงมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข แต่เกิดการแบ่งแยกขั้วอำนาจการปกครองอย่างชัดเจน เกิดความแตกแยก

ภายในประเทศ และพัฒนากลายเป็นสงครามกลางเมือง จนกระทั่งมาถึงช่วงระหว่างปี พ.ศ.2518-2522 ระบอบพระมหากษัตริย์ถูกโค่นล้มอย่างหมดสิ้น โดยฝ่ายเขมรแดงใช้การปกครองแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์อย่างเคร่งครัด จนถึงยุคที่ฝ่ายเขมรแดงพ่ายแพ้ต่อกลุ่มเขมรที่นิยมคอมมิวนิสต์เวียดนาม ระยะเวลาช่วงที่ 3 ตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 (ค.ศ.1993) ถึงปัจจุบัน เป็นระยะเวลาที่ประเทศกัมพูชาได้เปลี่ยนกลับมาใช้ชื่ออย่างเป็นทางการว่า ราชอาณาจักรกัมพูชาอีกครั้งหนึ่ง ได้มีการสถาปนาระบอบกษัตริย์ขึ้นมาใหม่อีกครั้ง ทำการฟื้นฟูพระราชประเพณีในด้านต่างๆ ที่เคยยึดถือปฏิบัติมาแต่อดีต แต่ได้หยุดะงักในช่วงสงครามกลางเมืองและยุคฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ซึ่งระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 ถึงปัจจุบัน กินเวลา 26 ปี จึงได้เกิดการฟื้นฟูทางดนตรีของกัมพูชาในหลายลักษณะ ยุคนี้จึงเปรียบเสมือนการขุดค้นด้านโบราณคดีที่พยายามจะประติดประต่อเรื่องราวที่ไม่สมบูรณ์ที่ขาดหายไปในอดีต ให้เกิดรูปร่างขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งการดนตรีก็ตกอยู่ในสภาพดังกล่าวเช่นเดียวกัน

2.2 แนวคิดด้านดนตรีพื้นถิ่นและชาติพันธุ์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว พื้นที่ลุ่มน้ำโขงถึงแม้จะมีจารีตประเพณีบางเรื่องที่เกาะเกี่ยวกันบนพื้นฐานบริบทพื้นที่ คือมีแม่น้ำโขงที่เป็นศูนย์กลางในการสร้างวัฒนธรรมร่วมกัน แต่ในขณะเดียวกันดินแดนแถบนี้กับพบความหลากหลายในหลายๆ เรื่องดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านประชากร ที่พบว่ามีความหลากหลายด้านชาติพันธุ์ ทั้งในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย กัมพูชา และเวียดนาม ซึ่งประชากรในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ล้วนมีวัฒนธรรมดนตรีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน

ในดินแดนลุ่มแม่น้ำโขง เรามักจะพบว่า เมื่อเกิดการรวมกลุ่มของคน จนกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ เช่น หลวงพระบาง เวียงจันทน์ สะหวันเขต พื้นที่เหล่านี้เป็นชุมชนที่มีกลุ่มชาติพันธุ์หลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่ด้วยกัน โดยแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ถึงแม้ว่าจะมีวัฒนธรรมดนตรีเป็นของตนเอง แต่กลับมีวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้นมา เพื่อยึดโยงร่วมกัน เช่น กรณีขับทุ้มหลวงพระบาง ขับงึม ลำสาละวัน ลำมหาชัย เป็นต้น

ภาพที่ 6-7 เครื่องเคาะในพิธีขอฝนของชาวกึมมุ แขวงเชียงขวาง

ความหลากหลายด้านชาติพันธุ์ไม่เพียงเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมดนตรีที่หลากหลายเท่านั้น แต่ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในดนตรีชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ ดังเช่น กรณีของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ปกครองโดยระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ที่มีแนวคิดให้ดนตรีต้องรับใช้มวลชน และเพื่อเป็นกระบอกเสียงให้รัฐบาล ในกรณีดังกล่าวได้เกิดรูปแบบทางดนตรีที่เกิดจากการนำเอาดนตรีของบรรดาชนเผ่าต่างๆ มานำเสนอในรูปแบบใหม่ เพื่อสร้างให้เป็นรูปแบบดนตรีของชาติ ที่ต้องการสร้างภาพให้เห็นว่า คนทุกคนไม่ว่าจะอยู่เผ่าใดในประเทศ คือ คนลาวเท่าเทียมกัน

นอกจากนั้นยังพบว่าภายหลังจากรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ทำการเปิดประเทศในปี พ.ศ.2529 (ค.ศ.1989) ด้วยการประกาศใช้นโยบายจินตนาการใหม่ โดยเร่งทำรายได้ให้ประเทศ โดยใช้มาตรการการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามรูปแบบที่ประเทศไทยประสบความสำเร็จมาแล้วก่อนหน้านั้น ปัจจัยดังกล่าวทำให้

เกิดการสร้างสรรค์รูปแบบดนตรีเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งมักปรากฏในเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น หลวงพระบาง เวียงจันทน์ ในกรณีของเมืองหลวงพระบางได้มีการนำเอาวัฒนธรรมดนตรีของชนเผ่าต่างๆ ที่อยู่ในแขวงหลวงพระบางและแขวงใกล้เคียง นำมาบรรเลงเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ฟัง ทั้งๆ ที่รูปแบบดนตรีดังกล่าว แต่เดิมเป็นรูปแบบดนตรีที่ไม่สามารถนำมาบรรเลงนอกชุมชนได้ และจะต้องบรรเลงในบริบทของพิธีกรรมเท่านั้น การนำมาบรรเลงนอกชุมชนถือเป็นเรื่องผิดจารีต เป็นสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ เช่น กรณีของดนตรีชนเผ่ากึมมุ หรือ ขมุ ที่ถูกนำมาบรรเลงในเทศกาลการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นที่เมืองหลวงพระบาง

ภาพที่ 8 เยาวชนกึมมุแสดงดนตรีในเทศกาลวัฒนธรรมชนเผ่า เมืองหลวงพระบาง

3. ศึกษาอะไรในดนตรีลุ่มน้ำโขง

ถึงแม่ว่าในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงจะมีที่ลักษณะที่เป็นพหุสังคมที่มีความหลากหลายในหลายมิติ อันเนื่องมาจากปัจจัยดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ไม่ว่าจะมีพื้นฐานมาจากความแตกต่างด้านชาติพันธุ์ หรือเกิดจากด้านการเมืองการปกครอง แต่ผู้ที่สนใจจะศึกษาดนตรีลุ่มน้ำโขง สามารถกำหนดแนวคิดในการศึกษาได้ 2 ประเด็น การกำหนดประเด็นหลักทั้งสองประเด็นนี้ เป็นการวางกรอบประเด็นที่มีลักษณะสามัญ ที่ปรากฏพบและเป็นวิธีการกำหนดประเด็นในการศึกษา ที่นิยมใช้กันโดยทั่วไปของนัก

มานุษยวิทยาทางดนตรี โดยมุ่งเน้นศึกษาในเนื้อหาดนตรีหรือตัวดนตรี (In music) และมุ่งเน้นศึกษาในส่วนที่เป็นบริบทหรือส่วนที่เกี่ยวข้องกับดนตรี (About music)

3.1 การศึกษาในตัวดนตรี (Study in music) การศึกษาดนตรี คือ การศึกษาเกี่ยวกับศิลปะของการเรียบเรียงเสียง ดังนั้นเมื่อต้องการศึกษาดนตรีจึงต้องศึกษาที่เสียง ซึ่งถือเป็นหัวใจหลักที่สำคัญของดนตรี การศึกษาดนตรีในกรณีนี้จึงหมายถึง กรณีผู้ที่สนใจที่จะศึกษาวิจัย ค้นคว้าด้านวิชาการเกี่ยวกับดนตรีในวัฒนธรรมดนตรีลุ่มน้ำโขง ไม่ว่าจะเป็นดนตรีราชสำนัก ดนตรีพื้นถิ่น ดนตรีชาติพันธุ์ สามารถกำหนดประเด็นด้านเนื้อหาของดนตรีได้กับการศึกษาดนตรีในทุกประเภท ซึ่งการกำหนดประเด็นหรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นวัตถุประสงค์ในการศึกษา ซึ่งอาจจะใช้ภาษาในการสื่อสารที่แตกต่างกันไป เช่น สังคีตลักษณ์ รูปแบบของดนตรี คุณลักษณะทางดนตรี แต่เนื้อหาหลักที่เกี่ยวกับตัวดนตรีย่อมหมายถึง องค์ประกอบทางดนตรี ซึ่งประกอบไปด้วย เสียง บันไดเสียง จังหวะ คุณลักษณะของเสียง การประสานเสียง และคีตนิพนธ์ องค์ประกอบดังที่กล่าวมานี้ ปรากฏพบอยู่ในดนตรีทุกวัฒนธรรม ถือเป็นองค์ประกอบที่มีลักษณะสามัญหรือลักษณะที่สากลของดนตรี

ผู้ที่สนใจศึกษาจึงสามารถกำหนดวัตถุประสงค์การศึกษาในประเด็นเนื้อหาของดนตรีกับวัฒนธรรมดนตรีที่หลากหลายในพื้นที่ลุ่มน้ำโขง เช่น สังคีตลักษณ์ของดนตรีราชสำนักกัมพูชา สังคีตลักษณ์ของดนตรีราชสำนักลาว สังคีตลักษณ์ของดนตรีชนเผ่าม้ง สังคีตลักษณ์ของการขับทุ้มหลวงพระบาง เป็นต้น ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีที่แตกต่างกันเช่นไร แต่สังคีตลักษณ์ยังคงเป็นลักษณะสามัญที่ปรากฏอยู่ในทุกวัฒนธรรมดนตรี

3.2 การศึกษาส่วนที่เกี่ยวข้องกับดนตรี (Study about music) การศึกษาเกี่ยวกับดนตรีเป็นประเด็นของความสนใจในการศึกษาทางดนตรี ที่ต้องการหาคำตอบมากกว่าเรื่องของเสียงดนตรีเพียงอย่างเดียวเป็นการเฉพาะ แต่เป็นความสนใจที่จะศึกษาในบางประเด็นที่อยู่เบื้องหลังเสียงดนตรี หรือปัจจัยแวดล้อมที่ทำให้เกิดรูปแบบทางดนตรี โดยมีแนวคิดว่าดนตรีเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากมนุษย์ในขณะที่มนุษย์ต่างถูกหล่อหลอมจากสังคม หรือกล่าวได้ว่ามีอิทธิพลต่อการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ ดังนั้นเมื่อบริบททางสังคมเปลี่ยนแปลงไปทิศทางใด มนุษย์ก็จะ

ถูกหล่อหลอมโดยสังคมไม่มากก็น้อย เมื่อมนุษย์ถูกห่อหุ้มโดยบริบททางสังคมที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ มนุษย์ก็จะแสดงหรือสร้างสรรค์ผลงานดนตรีออกมาตามเงื่อนไขดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้ประสงค์ที่จะศึกษาวัฒนธรรมดนตรีลุ่มน้ำโขง จึงสามารถกำหนดประเด็นที่จะศึกษาส่วนที่เกี่ยวข้องกับดนตรีในแง่มุมที่หลากหลาย เช่น การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา เป็นต้น

บทสรุป

เส้นทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานที่ทาบลงบนชุมชนพื้นที่ลุ่มน้ำโขงในบริบททางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ ที่แตกต่างกันในแต่ละยุคสมัย ประกอบกับกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมากที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่แถบนี้ ทำให้เกิดรูปแบบของดนตรีในหลายลักษณะ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าผู้สนใจที่จะศึกษาดนตรีลุ่มน้ำโขง อาจจะศึกษารูปแบบวัฒนธรรมดนตรีลุ่มน้ำโขงทั้งแนวนอนและแนวตั้ง การศึกษาแนวนอน เป็นการศึกษาพัฒนาการด้านเนื้อหาดนตรีในแต่ละยุคสมัย ส่วนการศึกษาในแนวตั้ง เป็นการศึกษาบริบททางสังคม ที่มาทาบเกี่ยวกับเนื้อหาดนตรีในประวัติศาสตร์ช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง จากแนวคิดนี้จะสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นการศึกษาได้อีกเป็นจำนวนมาก ด้วยความที่พื้นที่ลุ่มน้ำโขงเป็นพื้นที่ที่มีขนาดกว้างใหญ่ และมีความหลากหลายด้านวัฒนธรรม อีกทั้งเป็นพื้นที่ที่เปิดประตูสัมผัสกับสังคมโลกเสรีได้ไม่นานมานี้ จึงทำให้มีพื้นที่ว่างทางความรู้ให้ศึกษาอีกมากมาย จึงหวังว่าบทความบทนี้จะเป็นแสงเล็กๆ ในการส่องทางให้เกิดการศึกษาต่อไป

บรรณานุกรม

เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. (2549). **รายงานวิจัยดนตรีลาวเดิม ภายหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตั้งแต่ปี ค.ศ.1975.** ขอนแก่น: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

_____. (2551). **ดนตรีลาวเดิม**. ขอนแก่น: ศูนย์วิจัยพหุลักษณ์สังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

_____. (2560). **การเปลี่ยนแปลงทางดนตรี**. ขอนแก่น: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

_____. (2560). **รายงานวิจัยดนตรีลาวเดิม ยุคจินตนาการใหม่ตั้งแต่ปี ค.ศ.1989.** ขอนแก่น : คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Evans, Grant. (1998). **The Politics of Ritual and Remembrance Laos since1975**. Honolulu : University of Hawai Press.

_____. (2009). **The Last Century of Lao Royalty**. Chiang Mai: Silkworm Books.

Sam, Sam-Ang. and Cambell, Patriccia Shehan. (1991). **Silent Temples, Songfull Hearts : Traditional Music of Cambodia.** Danbury CT: World Music Press.